

TỌA ĐÀM NHÂN SINH HẠNH PHÚC
(Giảng Giải Đề Tử Quy)

Tập 8

Giám định: Lão pháp sư Tịnh Không

Chủ giảng: Thầy Thái Lễ Húc

Địa điểm: Học hội Tịnh tông Đài Nam, Đài Loan

Thời gian: 15/02/2005 - 23/02/2005

Viết dịch: Ban biên dịch Pháp Âm Tuyên Lưu

Chào mọi người buổi sáng! Buổi sáng hôm nay mọi người có đọc qua một lần Đề Tử Quy không? Có! “Hiếu học gần với trí”, chỉ cần mọi người duy trì tâm hiếu học này thì đạo đức, học vấn nhất định có thể thành tựu. Socrates là một nhà triết học rất nổi tiếng của Phương Tây, lần đầu tiên ông đến lớp dạy học trò, ông đã nói với học trò rằng: “Hôm nay chỉ dạy một động tác rất đơn giản, đó là đưa tay ra phía trước mặt, sau đó hất tay ra phía sau, tức là vung tay như vậy ba trăm lần.” Sau khi dạy xong, ông nói với học trò: “Mỗi ngày các em đều làm một lần.” Học trò cảm thấy như thế nào? Quá đơn giản. Một tháng sau ông hỏi lại: “Hiện nay ai vẫn còn đang tập vẩy tay thì giơ tay?” Khoảng chừng 90% học trò giơ tay; hai tháng sau ông lại hỏi tiếp, còn khoảng 30% mà thôi. Một năm sau ông lại hỏi, chỉ còn lại một người vẫn làm mà thôi. Người đó là ai vậy? Đó là Plato, nhà triết học quan trọng thứ hai ở phương Tây, người kế nhiệm Socrates.

Thực ra cầu học vấn, dưới sự gợi ý của Socrates thì chúng ta biết được, điều quan trọng nhất chính là phải kiên trì. Nếu mỗi ngày chúng ta đều có thể chia ra thành từng phần nhỏ để thâm nhập kinh điển của thánh hiền thì công phu nước chảy đá mòn, ắt có thể đạt được thành tựu. Chúng ta cũng cần phải giữ vững thái độ học tập như vậy, ví dụ nói mỗi ngày học thuộc lòng năm câu trong Luận Ngữ, hoặc là học thuộc lòng ba câu, như vậy sau một năm, bạn đều có thể thuộc lòng cả quyển Luận Ngữ. Vì thế, chúng ta nhất định phải duy trì thái độ học tập như vậy.

Tôi thường giao lưu với rất nhiều thầy cô giáo sau khi học xong, tôi đã hỏi họ rằng: “Trạng thái học tập trong năm ngày này, so với cả đời này của bạn, có khi nào dụng công hơn năm ngày này không?” Họ đều nói: “Không có”, đều cảm thấy năm ngày này là khoảng thời gian học tập chuyên chú nhất trong cuộc đời của họ. Tôi nói: “Đây mới chỉ là bắt đầu chứ tuyệt đối không phải là kết thúc,

phải nên duy trì thái độ học tập như vậy.” Có một vị chủ nhiệm giáo vụ tới học năm ngày, sau khi học xong năm ngày thì mời tôi đến trường của ông để diễn giảng, ông nói những điều ông ghi chép trong năm ngày này còn nhiều hơn số lượng mà ông đã ghi chép trong bốn năm học đại học. Vì vậy, tiềm lực học tập thật sự của một người là không có giới hạn. Nhưng tại sao trong năm ngày này trạng thái học tập của ông có thể tốt như vậy? Truy cứu nguyên nhân là bởi vì ông cảm thấy học vấn của thánh hiền thực sự có thể lợi ích học sinh, cho nên nó đã khơi dậy cảm giác có sứ mệnh ở nơi ông. Vì vậy, cuộc đời có chí hướng thì nhất định có thể phát triển tiềm lực. Ngoài việc duy trì ra thì chúng ta phải thực hành.

Hôm qua chúng ta đã học đến: ***“Cha mẹ gọi, trả lời ngay. Cha mẹ bảo, chớ làm biếng. Cha mẹ dạy, phải kính nghe. Cha mẹ trách, phải thừa nhận.”*** Điều quan trọng nhất của cả đoạn kinh văn này là dạy chúng ta có tâm cung kính với cha mẹ, bất luận là một lời nói hay một hành động. Đồng thời, tâm cung kính không chỉ có với cha mẹ, mà với mọi người xung quanh, với tất cả mọi người đều không thiếu cung kính. *“Cha mẹ gọi”* là kêu gọi, chúng ta lập tức có thể đi tới; đồng thời trong khi nói chuyện với cha mẹ, chúng ta cũng phải *“mặt ta vui, lời ta dịu”*. Có những lúc ngoài mặt đang nói chuyện với cha mẹ, tuy không lớn tiếng lắm, nhưng trong lòng có cảm giác mất kiên nhẫn, lúc này chúng ta phải có thể luôn quán chiếu tâm mình, nếu có lúc mất kiên nhẫn thì phải nhanh chóng sửa đổi lại. Vì thế, chỗ hạ thủ căn bản nhất trong đạo đức, học vấn chính là thời thời có thể quán chiếu được giữ tâm của chính mình. Khi có ý niệm không đúng phải lập tức sửa đổi, vậy thì hành vi và lời nói của bạn sẽ không thể nào sai lệch quá lớn.

Có một lần tôi đi tìm một người bạn, đúng lúc anh đang đối mặt với sự lựa chọn trong cuộc đời, đó là anh muốn chuyển từ trường đại học tư lập sang trường đại học công lập, anh đang nói sự lựa chọn này của mình cho ba biết, hy vọng ba có thể ủng hộ anh làm như vậy. Đúng lúc tôi bước vào thì anh ấy mới nói được một nửa. Kết quả tôi vừa bước vào, anh liền nói: *“Mời bạn ngồi, mình nói xong chuyện này với ba mình trước đã.”* Lúc đó tôi ngồi bên cạnh, nhìn thấy một người con rất cung kính đang báo cáo tình hình công việc hiện tại của mình cho ba anh biết, thái độ nói chuyện nhẹ nhàng và lễ kính như vậy đã để lại trong tôi ấn tượng sâu sắc. Tôi tin rằng con cái của anh được hun đúc trong một gia đình như vậy, cũng sẽ trở thành một người quân tử nho nhã. Chúng ta nghĩ lại một chút, người trẻ tuổi hiện nay khi đưa ra quyết định nào đó trong cuộc đời, họ có đi hỏi ý kiến

của cha mẹ hay không? Có nói rõ ràng tình trạng của chính mình với cha mẹ để giảm bớt sự lo lắng của cha mẹ hay không? Nếu cha mẹ thường xuyên không biết con cái họ đang làm những gì, vậy thì không biết cha mẹ đã lo lắng đến mức nào! Cho nên, khi một người thật sự rất cung kính khiêm tốn đối với cha mẹ thì thực sự sẽ cảm động đến những người ở xung quanh.

Ngoài việc ở nhà phải cung kính với cha mẹ, trên thực tế thì “khi vợ gọi”, “bà xã gọi” cũng phải như thế nào? Cũng phải “trả lời ngay”. Giữa vợ chồng với nhau, lời lẽ cũng phải kính nhau như khách, rất tôn trọng, sẽ là tấm gương tốt nhất cho con cái. Hiện nay, vợ chồng nói chuyện với nhau có chú ý đến điểm này không? Người càng thân thì càng không thể tùy tiện, người càng thân thì càng phải tôn trọng, thế nên lễ không thể mất; cho dù là thân thiết hơn chẳng nữa thì lúc nào cũng phải chú ý lễ phép. Có một bạn nhỏ, đúng lúc nghe thấy mẹ em đang nói chuyện, sau khi nói xong, người mẹ cúp điện thoại, đứa con trai liền hỏi mẹ: “Mẹ à, mẹ vừa mới nói chuyện với ba phải không?” Bạn xem, đứa con nghe thấy giọng điệu nói chuyện của mẹ thì có thể biết được nhất định là mẹ nói chuyện với ba. Tại sao vậy? Người mẹ này dùng giọng điệu như thế nào để nói chuyện với chồng mình? Có tốt không? Thế nên người mẹ này vừa nghe thì liền giật mình. Bạn xem, trẻ con đều có thể nhận ra được thái độ của chúng ta đối với chồng mình. Cho nên phải điều chỉnh một chút.

Có khi nhìn thấy tên hiển thị trên điện thoại là chồng mình, vừa cầm lên thì: “Alô, gì vậy?” Bạn xem, trẻ con nghe thấy giọng điệu này liền có thể biết được đó là ba gọi điện. Vì vậy, người mẹ này lập tức sửa đổi, đúng lúc hôm đó chồng cô ấy lại gọi điện về, cô rất lễ phép nói: “Alo, anh à!” Chồng cô ấy liền nói: “Xin lỗi cô, tôi gọi nhầm”, rồi cúp điện thoại. Lát sau anh gọi lại và hỏi: “Có phải em không?” Khi thái độ của chúng ta vừa thay đổi thì gia đình cũng sẽ thay đổi trở lại. Vì vậy không nên xem thường thái độ của lời nói.

Đúng lúc dịp tết này, có một số thầy cô chúng tôi đem bộ đĩa bốn mươi tập Hạnh Phúc Nhân Sinh tôi giảng ở Hồng Kông về quê nhà tặng cho một số bạn học của họ xem. Trong đó có một thầy, thầy ấy trở về Ninh Ba tìm bạn học của mình, lúc đang xem bởi vì chồng của người bạn học này chưa về nhà, đang bận việc ở công ty, đêm giao thừa chồng của người bạn này quên không gọi điện về, kết quả là sợ bị vợ trách nên lại kéo dài hai ngày. Đến mừng hai tết muốn gọi, nhưng lại nghĩ rằng nhất định sẽ bị trách, thế là nán ná đến tận ngày mừng năm mới gọi về nhà, đúng lúc đang xem đĩa Tọa Đàm Nhân Sinh Hạnh Phúc, xem được một nửa thì người chồng gọi điện thoại về, người vợ vừa nghe máy thì người

chồng có chút lo sợ, sợ rằng nhất định sẽ bị vợ trách, nên anh ấy nói: “Anh xin lỗi, tới bây giờ anh mới gọi điện về nhà.” Vợ anh liền nói: “Vất vả cho anh rồi, ngay cả Tết mà cũng không được về nhà, mẹ con em rất cảm ơn anh vì đã làm việc vất vả bên ngoài.” Chồng cô ấy nghe xong cảm thấy là lạ, sau khi cúp điện thoại được một lúc thì chồng cô ấy lại gọi điện thoại về, anh nói: “Hay là em mắng anh vài câu, anh sẽ thấy trong lòng dễ chịu hơn!” Cho nên, vợ chồng chung sống với nhau sẽ ảnh hưởng trực tiếp đến bầu không khí gia đình, quan hệ vợ chồng muốn tốt, nhất định phải bắt đầu làm từ thái độ trong lời nói.

“*Cha mẹ bảo, chớ làm biếng*”, chúng ta không thể thất hứa đối với chuyện mà cha mẹ đã giao phó; cũng như vậy, những chuyện đã nhận lời đối với vợ và con cái, chúng ta cũng phải nói mà giữ lời; khi chúng ta nói mà giữ lời thì con cái sẽ rất tôn kính chúng ta. Thực ra trước đây lúc tôi còn đang dạy học, chúng tôi không xem nhẹ một câu nói nào, nhất định phải nhớ kỹ, không thể thất tín với học sinh. Khi bạn thật sự làm được hết những điều bạn đã nói thì học sinh sẽ rất tôn trọng bạn. Tôi nhớ năm đầu tiên tôi làm thầy hướng dẫn, làm thầy chủ nhiệm, có một lần đúng dịp ngày hội thể thao, tất cả học sinh đều ra sân tập xếp hàng, đương nhiên chúng tôi cũng đứng ở đó với học sinh. Đúng lúc có đồ cần phải lấy, nên quay lại văn phòng, kết quả đúng lúc gặp được một vị phụ huynh (là cha của học sinh), ông ấy đang mang đồ uống đến lớp học của chúng tôi, lớp học của chúng tôi ở lầu bốn, ông ấy muốn đến lớp học của chúng tôi.

Tại sao vị phụ huynh này phải chờ đến lúc học sinh đi xếp hàng thì mới đem đồ uống lên? Tại sao vậy? Vì cảm thấy ngại. Tôi nhận ra, vị phụ huynh này rất ít khi đến trường, rất ít khi đến trường cũng có nghĩa là rất ít khi trao đổi với giáo viên. Tại sao phụ huynh rất ít khi đến trao đổi với giáo viên? Chúng ta thân làm giáo viên cũng phải tự mình phản tỉnh một chút. Khi chúng ta càng quan tâm tới con cái của họ, có thể sẽ làm cho họ thay đổi, họ sẽ chủ động liên hệ trao đổi với chúng ta, là vòng tuần hoàn tốt, cho nên phải thường sử dụng sổ liên lạc, thường xuyên khen ngợi con cái của họ, như vậy tự nhiên có thể xây dựng được cầu nối này. Người cha này cũng không quen nói chuyện với giáo viên, cho nên nhân cơ hội này mà tận một chút tâm ý, đem một ít đồ uống đặt ở trong phòng học rồi rời đi. Kết quả là đúng lúc tôi quay về lấy đồ thì tình cờ gặp ông, vừa gặp phải thì ông liền lui lại mấy bước, dường như bộ dạng rất ngại ngùng. Tôi liền bắt chuyện với ông.

Chúng ta nói chuyện với bất kỳ ai, cũng cần phải nắm lấy một nguyên tắc, đó là gặp được người ta thì phải khen ngợi. Bạn có thể khen con cái của họ hoặc

có thể khen ngợi ưu điểm của họ, chúng ta đều vui vẻ khi người khác khen ngợi mình. Khi bạn khen ngợi con cái của họ, trong lòng của họ sẽ vui vẻ, họ sẽ cảm thấy được tôn trọng. Nếu vừa gặp phụ huynh, ngay lập tức liền bắt đầu nói ra hết những vấn đề của con cái họ thì họ sẽ cảm thấy không dễ chịu lắm. Do đó không thể làm người khác phật ý, chúng ta phải thuận theo nhân tình để nói chuyện với người ta. Tôi liền bắt đầu chia sẻ với ông những biểu hiện tốt của con ông trong thời gian qua, cũng để cho ông biết được.

Trong quá trình trò chuyện, vị phụ huynh này nói, ông nói: “Thưa thầy, con của tôi khá tôn trọng thầy, không tôn trọng vị thầy trước kia của nó.” Bởi vì tôi dẫn dắt em năm lớp sáu, còn năm lớp năm là một vị thầy khác dẫn dắt. Tôi tiếp tục lắng nghe, ông nói: “Bởi vì vị thầy lúc trước nói, khi ăn cơm trưa thì mọi người cùng nhau ăn, nhưng học trò mới đến được một nửa, chưa bắt đầu ăn thì thầy đã ngồi ở phía sau ăn rồi; thầy Thái à, thầy đều cùng ăn với học sinh.” Thật ra thì tôi đều không cùng ăn với các học sinh, mà là khi các học sinh ngồi xuống rồi, tôi đều dạy cho chúng một câu nói dân gian, bởi vì câu nói dân gian đều hàm chứa triết học nhân sinh rất sâu. Ví dụ như người Mân Nam có một câu: “Gốc cây đứng vững, ngọn cây không sợ gió bão”, câu nói này ứng dụng vào trong việc giáo dục đức hạnh của chúng ta thì tương đối khế hợp. Khi nền tảng đức hạnh của con trẻ còn chưa xây dựng tốt, năng lực của chúng càng cao sẽ càng nguy hiểm, bởi vì bên ngoài có rất nhiều mê hoặc, càng có năng lực, đến khi không chống lại được mê hoặc thì càng cao ngã càng đau. Những câu dân gian địa phương này đều hàm chứa sự gợi ý rất lớn đối với cuộc đời, vì vậy trước tiên tôi đều dạy chúng một câu nói dân gian.

Sau khi dạy xong thì chúng mới bắt đầu ăn, tôi sẽ đi xuống xem tình hình, “với ăn uống, chớ kén chọn”, dùng Đệ Tử Quy để tăng cường quy phạm cuộc sống của chúng, không được kén ăn. Nhìn thấy học sinh, món ăn đó chỉ gấp một miếng nhỏ, tôi liền nói với chúng: “Có cần thầy phục vụ em một chút không?” Chúng liền hoảng sợ, mau chóng tự mình gấp thêm một ít rau xanh nữa, như vậy thì việc ăn uống mới cân bằng được. Cho nên khi chúng tôi ngồi vào bàn bắt đầu ăn thì đã có hai ba học sinh ăn no rồi. Cho nên, chúng tôi không xem thường một câu nói nào, học sinh đều nhìn thấy, đều ghi nhớ trong đầu. Khi lời nói của bạn đi đôi với việc làm thì mới có thể thật sự có được sự tôn trọng của học sinh và con cái.

“Cha mẹ dạy, phải kính nghe. Cha mẹ trách, phải thừa nhận (tức là tiếp nhận và thuận theo)”, chữ “thuận” này chúng ta phải hiểu một chút. Chúng ta có

cần phải tuân theo tất cả những trách phạt của người cha, yêu cầu của người cha hay không? Bởi vì trong mấy chục năm qua, có rất nhiều người hiểu sai về văn hóa Trung Quốc, họ cảm thấy nhà Nho nói hiếu thuận, hiếu thuận, nghĩa là cái gì cũng phải thuận, đó là ngu hiểu. Nói như vậy có đạo lý hay không? Kỳ thực người nói những lời như vậy, họ có thể ngay cả một quyển kinh điển cũng chưa từng xem từ đầu đến cuối, thánh hiền Trung Quốc tuyệt đối không phải dạy như vậy. Chữ “thuận” này có hai tình huống, khi chuyện mà cha mẹ trách mắng chúng ta là đúng đắn thì chúng ta phải mau ghi nhớ lại và thực hành cho tốt, lúc này thì phải thuận; khi sự trách phạt và yêu cầu của cha mẹ không đúng thì lúc này không nên cãi lại trước mặt, mà phải biết thuận theo tình thế mà làm. Nếu lúc đó bạn ngay lập tức cãi lại thì chỉ khiến cho sự xung đột giữa hai cha con càng lớn hơn, cho nên chúng ta phải lui một bước rồi tính sau, đợi đến thời cơ thích hợp thì trao đổi lại với cha mẹ, cho nên Đệ Tử Quy phía sau có đoạn nói: “Cha mẹ lỗi, khuyên thay đổi, mặt ta vui, lời ta dịu.” Vì vậy, hiếu thuận của Trung Quốc, chữ “thuận” này tuyệt đối không phải là tất cả những yêu cầu của cha mẹ chúng ta đều phải theo, mà trước tiên phải phân biệt đúng sai, phải dùng lý trí để hiếu thuận. Khi cha mẹ có lỗi lầm mà chúng ta không khuyên thì đó là đẩy cha mẹ vào chỗ bất nghĩa, đó không phải là thái độ mà người làm con như chúng ta nên có.

Ngoài việc “cha mẹ dạy, phải kính nghe”, thì thầy cô dạy cũng phải kính nghe. Một người có thể có được đạo đức, học vấn tốt hay không, ngoài việc phải có người thầy tốt ra thì một nhân tố càng quan trọng hơn nữa chính là thái độ học tập của chính mình, nhất định phải có tâm kiên thành cung kính đối với thầy, tuyệt đối không được bằng mặt không bằng lòng. Cho nên, học vấn có được thành tựu như thế nào, có thể phán đoán ra được từ tâm cung kính, “một phần thành kính được một phần lợi ích, mười phần thành kính được mười phần lợi ích”. Bởi vì mỗi việc mà thầy cô dặn dò giao phó, rất có thể chúng ta vẫn chưa thể hiểu hết được. Lấy một ví dụ, học vấn giống như tòa nhà hai mươi tầng lầu, người thầy có thể đang ở tầng lầu thứ mười mấy, còn chúng ta chỉ ở tầng lầu thứ hai, thứ ba. Cảnh vật mà người ở tầng lầu thứ mười mấy nhìn thấy được, chúng ta có thể nhìn thấy được không? Không nhìn thấy được. Những gì mà người thầy chỉ ra đều là những mục tiêu ở khá xa, bạn nói: “Thưa thầy, em không nhìn thấy gì hết, em đều không cảm nhận được, vì sao phải làm như vậy?” Lúc này nếu chúng ta không thành thật y giáo phụng hành thì sẽ không đạt được lợi ích.

Tại sao người hiện nay rất khó thành tựu học vấn? Vì đều phạm phải một lỗi lầm khá nghiêm trọng, đó là chúng ta thường “lấy dạ tiểu nhân đo lòng quân

tử”. Lý giải đạo lý trong Luận Ngữ theo cách nghĩ riêng của chính mình, đem cảnh giới của Khổng phu tử kéo từ tầng lầu thứ hai mươi xuống lầu bao nhiêu? Kéo xuống tầng lầu hai, lầu ba, có lúc còn cảm thấy Khổng phu tử nói câu này không đúng. Cho nên, vừa mới bắt đầu học tập với thầy cô thì tuyệt đối không thể phê phán, mà trước tiên nên thành thật làm theo, bạn thành thật mà làm thì bạn sẽ cảm nhận được một phần. Khi cảnh giới của bạn nâng cao lên rồi thì bạn sẽ dần dần hiểu được lời thầy cô nói đích thực là chân thật không sai. Do vậy, “thầy cô dạy” thì cũng là “phải kính nghe”.

Tiếp đến, cấp trên dạy cũng là “phải kính nghe”. Học văn và sự nghiệp của một người có thể đạt được thành tựu tốt hay không, thì trước tiên đều phải cầu từ tâm cung kính, khiêm tốn của họ. Vì thế, con người phải có thể co mới có thể duỗi. Cho nên chúng ta cũng phải dạy dỗ con cái chúng ta biết cung kính, khiêm nhường; biết học tập ở mọi nơi. Khi tới một môi trường mới thì không nên than vãn nhiều, mà trước tiên nên nhìn nhiều, nghe nhiều, học nhiều. Cấp trên dạy làm thế nào thì trước tiên chúng ta phải thành thật mà làm, đợi đến khi học văn được nâng cao hơn, hiểu biết về công ty nhiều hơn thì mới thích hợp đưa ra cho cấp trên một số kiến nghị, làm như vậy thì mới thỏa đáng. Tốt rồi, chúng ta tiếp theo xem câu kinh văn phía sau, chúng ta cùng nhau đọc qua một lần:

Đông phải ấm. Hạ phải mát. Sáng phải thăm. Tối phải viếng. Đi phải thưa. Về phải trình. Ở ổn định. Nghề không đổi.

“Hạ phải mát”, đây là một chữ cổ. “*Xuất tất cáo, phản tất diện*” (đi phải thưa, về phải trình), từ “cáo” là âm đọc, là trong âm [Hán văn gốc] được truyền từ thời xưa tới nay, khẩu ngữ hiện hay đọc theo cách khác, đọc theo hai cách này đều được cả. “*Đông phải ấm, hạ phải mát*”, ở đây có một điển cố, đó là vào thời đông Hán có một cậu bé mới chín tuổi tên là Hoàng Hương, bởi vì mẹ của Hoàng Hương qua đời từ rất sớm, cậu và cha nương tựa vào nhau mà sống. Sức khỏe của cha cậu lại không tốt lắm, cho nên vào mùa đông em sợ cha sẽ quá lạnh, cậu đều chui vào trong chăn làm cho chăn ấm lên trước, sau đó mới mời cha lên giường ngủ; mùa hè thời tiết nóng nực, cậu lấy quạt để quạt giường chiếu cho mát trước rồi mới mời cha lên giường ngủ. Qua câu chuyện này chúng ta có thể nhìn thấy được, Hoàng Hương niệm niệm đều đang quan sát nhu cầu của cha mẹ, tin rằng có phải Hoàng Hương chỉ làm mỗi đông ấm hạ mát thôi hay không? Khi cậu có tấm lòng luôn luôn quan tâm đến cha mẹ, tin chắc rằng trong toàn bộ sinh hoạt thường ngày của cha mẹ thì cậu cũng tận tâm tận lực chăm sóc.

Một cậu bé chín tuổi mà đã có thể tận được tâm hiếu như vậy, vị quan địa phương ở nơi đó biết được rất cảm động. Khi Hoàng Hương đến tuổi có thể làm quan thì vị quan nơi đó đã đề cử Hoàng Hương làm “Hiếu liêm”, về sau Hoàng Hương làm quan đến chức Thượng thư. Cho nên, đích thực là người có lòng hiếu thì họ đồng thời cũng có thể trung với đất nước, trung với nhân dân. “Trung thân sanh ra từ người con hiếu”, quả thực không sai, bởi vì tâm của người con hiếu nhất định có thể mở rộng ra, yêu thương hết thầy cha mẹ của người khác, hết thầy con cái của người khác. Vị hoàng đế vào thời đó đã rất tán thán Hoàng Hương là “*Giang Hạ Hoàng Hương, cử thế vô song*”, cả nước không có được người thứ hai như Hoàng Hương ở Giang Hạ. Tấm gương mẫu mực của Hoàng Hương lưu truyền đến ngàn đời sau. Tin chắc rằng hành động này của hoàng đế có ảnh hưởng tới nhân dân hay không? Hành động này của hoàng đế là kêu gọi nhân dân cả nước học theo Hoàng Hương, thế nên mỗi lời nói và hành vi của người lãnh đạo đều sẽ kéo theo phong khí của cả đất nước. Chúng ta làm phụ huynh, làm thầy cô cũng vậy, điều chúng ta xem trọng, điều chúng ta ưa thích là gì cũng sẽ đồng thời ảnh hưởng đến con cái và học sinh của chúng ta. Vì vậy, khi cha mẹ coi trọng đức hạnh, thì con cái sẽ coi trọng đức hạnh; khi thầy cô coi trọng đức hạnh thì học sinh cũng sẽ noi theo.

Chúng ta từ ví dụ của Hoàng Hương, không những học được “đông âm, hạ mát”, mà quan trọng hơn nữa phải thể hội được sự giữ tâm của Hoàng Hương; giữ tâm mới là bản chất của Hoàng Hương, “đông âm, hạ mát” là hành vi, là hình thức của em. Bản chất tuyệt đối sẽ không vì thời đại mà thay đổi, nhưng hình thức sẽ thay đổi, bởi vì toàn bộ phương thức đời sống giữa con người với nhau đều sẽ vì thời đại mà thay đổi. Ví dụ ngày trước, nhìn thấy vua thì phải hành lễ gì? Hành lễ ba lần quỳ chín lần khấu đầu. Bản chất của việc đó là gì? Tâm cung kính. Bởi vì người lãnh đạo của quốc gia phải giải quyết rất nhiều công việc khó khăn, luôn luôn vì nhân dân mà suy nghĩ, chúng ta thể hiện sự cung kính đối với người lãnh đạo đã cống hiến cho nhân dân, nên chúng ta hành lễ với họ. Lễ của ngày trước là ba lần quỳ chín lần khấu đầu, vậy nếu hiện tại gặp Thủ tướng, Tổng thống ở trên máy bay, liền lập tức hành lễ ba lần quỳ chín lần khấu đầu thì có được hay không? Người lãnh đạo nhất định sẽ hỏi: “Ai dạy như vậy? Sao lại dạy như vậy?” Không phù hợp với thời đại hiện nay. Nhưng bản chất có thay đổi hay không? Không thay đổi. Cho nên rất nhiều người nói, thời đại khác nhau nên điều gì cũng phải thay đổi! Là hình thức thay đổi, chứ không phải bản chất thay đổi.

Chúng ta ví dụ văn hóa Trung Quốc như một cây đại thụ 5.000 năm tuổi, tất cả bản chất và nguyên tắc giống như cái thân của cây này vậy. Thân cây này đã sừng sững bốn, năm ngàn năm không đổ, nhưng nó mỗi năm đều đâm chồi mới, đều ra lá mới. Mà chồi mới và lá mới này đều tùy vào ánh sáng của năm đó, không khí và nguồn nước của năm đó mới mọc ra, nên những cành lá này nhất định thích hợp với thời tiết của năm đó. Chúng ta học tập bất kỳ kinh văn nào cũng phải nắm cho được bản chất của nó mà học tập, vậy chúng ta sẽ học được cách nắm vững cương lĩnh.

Cho nên từ “đông âm, hạ mát” này chúng ta liền thể hội được, Hoàng Hương có thể luôn thấy được nhu cầu của cha mẹ. Vậy những phương diện nào của cha mẹ cần chúng ta phải thường xuyên quan tâm? Sức khỏe. Chúng ta quy nạp lại một chút: “Dưỡng thân cha mẹ, dưỡng tâm cha mẹ, dưỡng chí cha mẹ”, chữ “chí” này cũng có thể xem là tâm nguyện. “*Dưỡng thân cha mẹ*”, sinh hoạt thường ngày như ăn, mặc, ở, đi của cha mẹ chúng ta đều phải quan tâm. Nếu chúng ta ở cùng với cha mẹ hoặc là sống gần cha mẹ, về phương diện ăn uống, chúng ta có thể khi trở về nhà nên mang theo một ít trái cây hoặc một ít rau củ về. Khi còn nhỏ tôi thường nhìn thấy mẹ tôi cứ khoảng hai, ba tuần sẽ về nhà ông bà ngoại một lần, tôi là đứa trẻ luôn leo đèo theo sau mẹ, cho nên mỗi lần mẹ tôi về thăm ông bà ngoại thì tôi đều đi theo. Thứ nhất là có thể học tập được hiếu tâm của mẹ, thứ hai là mỗi lần về thăm thì ông bà ngoại đều rất vui, thường hay mang ra rất nhiều đồ ăn cho tôi ăn. Tôi vừa uống xong lon nước này thì ông bà ngoại sẽ lấy tiếp một lon khác ngay, có lúc uống liên tiếp hết hai, ba lon. Trong khi uống như vậy, tôi đã cảm nhận được tình yêu thương của ông bà ngoại dành cho chúng tôi. Thực ra để con trẻ tiếp xúc nhiều với ông bà nội, ông bà ngoại thì chúng có thể cảm nhận được niềm vui gia đình [sum vầy đoàn tụ], điều này cũng rất quan trọng. Thường xuyên trở về nhà, chúng ta có thể quan sát được đồ ăn trong nhà, có thể là gạo sắp hết rồi, dầu sắp hết rồi, chúng ta đều chủ động đi mua giúp cha mẹ, cha mẹ nhất định sẽ cảm thấy ấm lòng.

Ngoài ra, người già thì sợ sức khỏe không tốt, nên chúng ta cũng nên thường xuyên nói chuyện với cha mẹ về một số quan niệm về sức khỏe, có kiến thức về sức khỏe thì mới biết đưa ra những phán đoán và lựa chọn về sức khỏe. Chúng ta gặp nhau, người ta nói người già gặp mặt đều nói, ăn uống đạm bạc một chút sẽ không bị huyết áp cao, mới không bị ung thư; bởi vì tuổi già ăn uống càng thanh đạm thì gánh nặng cho thân thể sẽ càng giảm. Nhưng bạn cũng phải thông qua việc chuyện trò với cha mẹ, rồi dần dần nói cho cha mẹ hiểu ăn uống thanh

đạm là tốt, bằng không thì bởi vì người thế hệ trước chúng ta nghèo khổ, cho nên họ cảm thấy không ăn nhiều thịt cá thì hình như không đủ dinh dưỡng. Thậm chí hiện nay đang đề xướng ăn gạo lứt, gạo mầm tương đối có dinh dưỡng, những loại này toàn là chất dinh dưỡng, còn cơm gạo trắng thì chỉ có chất đường. Nhưng nếu chúng ta lấy gạo lứt, thậm chí lấy khoai lang (những thực phẩm này tương đối nhiều dinh dưỡng) cho cha mẹ ăn, họ sẽ cảm thấy: “Cuộc sống của ta hiện nay đã khá rồi mà còn muốn ta ăn những thứ này nữa, ta muốn ăn cơm gạo trắng.” Quan niệm của cha mẹ nhất thời không thể thay đổi được, chúng ta cũng phải dần dần từng bước giải thích với cha mẹ. Chúng ta xây dựng quan niệm đúng đắn cho cha mẹ, cho người trong nhà để họ có được sức khỏe tốt, việc xây dựng quan niệm này cũng tuyệt đối không phải một lần là được. “Dục tốc bất đạt”, chúng ta không được vội vàng hấp tấp, cũng không được áp đặt người khác: “Cứ ăn cái này cho con là được, không cần phải nói nhiều nữa.” Nếu như vậy thì trong tâm cha mẹ hay người trong nhà có cảm thấy dễ chịu không? Không dễ chịu. Khi trong tâm không cảm thấy dễ chịu thì cho dù ăn đồ dinh dưỡng đi nữa cũng không dễ tiêu hóa.

Cho nên có một người bạn (là một cô gái), cô ấy vừa nghe xong khóa học của chúng tôi thì hiểu được ăn uống cần phải ăn ít thịt lại, ăn chay nhiều sẽ có lợi ích rất lớn đối với sức khỏe. Sau khi cô ấy nghe xong thì rất vui mừng, trở về liền nói với chồng mình: “Kể từ ngày hôm nay, em sẽ không nấu thịt cho anh ăn nữa, em là vì muốn tốt cho sức khỏe của anh, anh phải cảm kích điều đó.” Hôm đó trở về có quyết đoán hay không? Rất quyết đoán! Thế nhưng, quá vội vàng hấp tấp thì sẽ có tác dụng ngược lại. Vì vậy, sau một, hai tuần cô ấy đến trung tâm tìm tôi, sắc mặt nhìn không được tốt lắm. Cô nói với tôi: “Chồng tôi thật không chịu nghe chỉ bảo, tôi vì muốn tốt cho anh ấy, mong anh ấy khỏe mạnh hơn, cho nên đã không nấu thịt cho anh ăn, anh ấy đã không chịu tiếp nhận mà còn nổi giận nữa.”

Tôi liền rót cho cô một ly nước, lúc cô đang uống nước, tôi nói với cô, tôi nói: “Nếu chồng cô ngoại tình thì cô phải chịu trách nhiệm.” Cô ấy giật mình, tôi nói tiếp: “Nếu chồng cô bị huyết áp cao thì cô cũng là người chịu trách nhiệm; con cái của cô càng ngày càng ít có cơ hội gần gũi với cha của chúng, mối quan hệ cha con bị ảnh hưởng, điều này cô cũng phải chịu trách nhiệm.” Tôi càng nói thì cô càng cảm thấy khó hiểu, sao lại như vậy chứ? Tiếp theo tôi hỏi cô: “Hôm nay cô không nấu thịt cho chồng ăn, xin hỏi anh ấy có còn ăn hay không?” Cô nói: “Có, nhưng anh ấy toàn đi ra ngoài ăn thôi.” Tôi nói: “Đúng rồi, anh ấy ra

ngoài ăn, có thể lại chạy đến nhà hàng ăn, đến lúc đó ở nhà hàng có rất nhiều phụ nữ, đúng lúc gặp phải duyên phận không tốt thì có phải là có thể xảy ra chuyện hay không? Cho nên, anh ấy ngoại tình thì cô phải chịu trách nhiệm. Đi ăn ở ngoài, đồ ăn bên ngoài nấu vừa nhiều dầu vừa mặn, có thể ăn được ba năm thì huyết áp tăng lên, bị huyết áp cao, cô cũng phải chịu trách nhiệm. Người chồng mỗi ngày đều ra ngoài ăn thì khó có thể gần gũi với con cái, sẽ không quan tâm tốt đến con cái, vì vậy mối quan hệ cha con cũng do cô làm hỏng, cô cũng phải chịu trách nhiệm.”

Cô ấy tỏ vẻ rất tủi thân, tôi nói với cô: “Mục đích ban đầu cô làm việc này là gì? Vì để cho chồng, cho người trong nhà được khỏe mạnh hơn. Vậy xin hỏi cô, hiện tại đã đạt được mục tiêu này hay chưa?” Cho nên con người có nhiều khi mục tiêu thì đúng đắn, nhưng đi được nửa đường thì quên mất, đều là nửa đường thì làm việc theo cảm tính. Tôi liền nói với cô ấy: “Cô muốn một người tiếp nhận một quan niệm nào đó thì không thể trong thời gian ngắn là được, cô phải làm đến được “không lộ dấu vết”. Ví dụ như tuần này nấu ba món thịt, tuần sau sẽ giảm xuống còn hai món, qua một tháng sau thì chỉ còn một món, dần dần giảm xuống để chồng cô không phát hiện ra. Nhưng nếu cô bỏ hoàn toàn thịt ra khỏi bữa ăn thì món ăn bùng lên phải thật ngon, do đó cô phải mau đi học thêm, phải làm sao nấu món chay ngon hơn món thịt. Chồng cô vừa ăn vừa nói: Món này là gì vậy? Sao mà ăn ngon thế? Lúc đó bạn hãy nói đây là món chay tên gì gì đó, anh ấy sẽ càng có thể tiếp nhận chuyện ăn chay hơn.

Ngoài ra, những quan niệm đúng đắn này cô phải thường xuyên thảo luận từng chút một với chồng mình. Ví dụ nói, phụ nữ thì có thể phát huy sự dịu dàng của mình, do vậy hãy nói với chồng: Sức khỏe của anh là hạnh phúc cả đời của em, cho nên sức khỏe của anh hết sức quan trọng, ăn uống như thế nào để được khỏe mạnh? Quyển sách này của tiến sĩ Lôi Cửu Nam viết rất hay, hoặc là chuyên gia nào đó viết rất hay, bên trong có những quan niệm gì, cô hãy từ từ truyền đạt từng câu một thì rất có thể anh ấy sẽ tiếp nhận. Tiếp theo tôi lại góp ý với cô ấy, tôi nói: “Thỉnh thoảng cô hãy đưa chồng mình cùng đến học, buổi trưa học xong hãy ở lại cùng với mọi người (cùng với các thầy cô của trung tâm chúng tôi) ăn cơm. Anh ấy sẽ cảm thấy người này cũng ăn chay, người kia cũng ăn chay, anh ấy sẽ không cảm thấy ăn chay là chuyện hiếm lạ nữa. Trong lúc ăn, các thầy cô bên cạnh sẽ nói với anh ấy: Đồ chay cũng không tệ nhỉ! Anh ấy cũng sẽ nói: Không tệ, không tệ! Dần dần sẽ có bầu không khí đoàn thể.” Sau đó khoảng hai, ba tháng sau thì chồng cô cũng rất tự nhiên liền ăn chay.

Vì vậy, khi chúng ta quan tâm cha mẹ, quan tâm người nhà thì cũng không thể vội vàng hấp tấp. Đương nhiên nếu bạn muốn quan tâm đến sức khỏe của người khác thì trước tiên tri thức của chính bạn cũng phải đầy đủ, có câu “tri thức chính là sức mạnh”. Rất nhiều người có tri thức về một phương diện nào đó rất phong phú, đều là khi trong cuộc sống cần đến thì mới nâng cao lên. Ví dụ như sức khỏe của mẹ có vấn đề, chúng ta mới biết phải mau chóng tìm hiểu nghiên cứu những học vấn đó, chúng ta không nên đợi đến khi sức khỏe của người nhà có vấn đề thì mới đi tìm hiểu, vì lúc đó bạn sẽ cảm thấy khá vất vả. Chúng ta bây giờ cố gắng học trước, cố gắng đem những quan niệm này về cho gia đình, đây là “dưỡng thân cha mẹ”.

Tiếp theo là “*dưỡng tâm cha mẹ*”, khiến cho tâm của cha mẹ có thể thường rất vui vẻ, rất tự tại. Tiền đề ở đây, chính là những việc mà chúng ta làm nhất định phải khiến cho cha mẹ yên tâm, an lòng. Nếu đức hạnh của chúng ta không tốt, cho dù mỗi ngày chúng ta đều phụng dưỡng cha mẹ ăn những món rất ngon, sau khi cha mẹ ăn xong có cảm thấy vui vẻ không? Sẽ không vui; có thể họ vừa ăn vừa nơm nớp lo lắng cho chúng ta. Cha mẹ Trung Quốc tương đối kín đáo, những cảm nhận trong lòng họ có khi sẽ không biểu lộ ở lời nói, cho nên chúng ta phải khéo thể hội tâm cảnh của cha mẹ, thể hội nhu cầu của cha mẹ.

Trong Luận Ngữ có nói quân tử phải có “chín điều nghĩ tới”, nghĩa là phải có chín thái độ cần phải thường xuyên biết quán chiếu. Là chín điều nào? Thứ nhất là “thấy phải thấy rõ ràng”; thứ hai là “nghe phải nghe thông hiểu”, phải biết từ trong lời nói của cha mẹ, chúng ta nghe ra được nhu cầu trong lòng cha mẹ. Ví dụ như đã rất lâu rồi chúng ta không gọi điện về cho cha mẹ, mẹ gọi điện thoại tới, đợi cha mẹ gọi cho chúng ta thì chúng ta thật quá thất lễ rồi. Khi cha mẹ gọi đến thăm hỏi tình hình công việc hiện tại của bạn, tuy là hỏi tình hình công việc của bạn nhưng trên thực tế chúng ta phải nghe ra được rằng cha mẹ đang nhớ chúng ta, thậm chí là nhớ các cháu của mình. Chúng ta nghe ra được thì không đợi cha mẹ mở miệng, mà phải chủ động trở về thăm. Kỳ thực, khi con người trên sáu mươi tuổi thì sự già yếu càng ngày càng rõ rệt hơn, nếu một, hai tháng không về thăm cha mẹ, khi trở về vừa nhìn thấy cha mẹ sẽ có cảm giác như thế nào? Sao cha mẹ lại già đi nhiều như vậy! Do đó chúng ta phải quý trọng những cơ hội được ở cùng cha mẹ, khéo hiểu được nỗi lòng của cha mẹ, phải thường xuyên quan tâm thăm hỏi. Đó là “*dưỡng tâm cha mẹ*”.

Tiếp theo là “*dưỡng chí cha mẹ*”, tâm nguyện của cha mẹ. Trong Hiếu Kinh có một câu: “Thân thể, tóc, da được nhận từ cha mẹ, không dám tổn thương,

đó là khởi đầu của hiếu”, vì vậy chúng ta phải chăm sóc tốt thân thể của mình, đây là việc làm quan trọng hàng đầu của hiếu đạo. “Lập thân hành đạo, dương danh cho đời sau, khiến cha mẹ vẻ vang, đây là sau cùng của hiếu”, nếu chúng ta dùng đức hạnh của bản thân công hiến cho gia đình, cho xã hội thì ai là người vui vẻ nhất, mãn nguyện nhất? Là cha mẹ, còn có thầy cô. Đó là “dưỡng chí cha mẹ”. Bởi thật ra, mỗi người đều có thiện tâm, đều mong muốn có thể công hiến cho xã hội. Rất nhiều cha mẹ bởi vì dốc hết tâm sức bồi dưỡng con cái, họ muốn tận lực trong rất nhiều phương diện xã hội nhưng có lúc lực bất tòng tâm; do vậy, khi con cái của họ có những công hiến to lớn cho xã hội thì họ sẽ cảm thấy rất vui mừng.

Cho nên chúng tôi có một cô giáo ở Hải Khẩu, cô ấy học Đệ Tử Quy hơn ba tháng, hơn nữa sáng tối mỗi ngày cô nhất định đọc một lần. Sau hơn ba tháng, cô chủ động đi tìm tôi và nói: “Thầy Thái à, những điều tốt đẹp như thế này, không thể chỉ có tôi và con cái tôi được lợi ích, mà cần phải giúp cho càng nhiều trẻ nhỏ có thể nghe được lời dạy của thánh hiền.” Cho nên, cô ấy quyết định về quê nhà của cô để phổ biến Đệ Tử Quy. Cô có chí hướng như vậy, tục ngữ nói: “Người có thiện nguyện, trời ắt thuận theo”, cho nên con người phải dừng cảm gánh vác, công hiến. Khi cô ấy bước được bước đầu tiên này, cô ấy không cần sợ mình đứng không vững, bởi vì cô ấy bước được bước đầu tiên này thì bên cạnh nhất định sẽ có người dìu cô, bởi vì sợ cô làm hỏng việc, vì đây là chuyện tốt. Cho nên khi cô chủ động đề xuất thì có rất nhiều thầy cô giáo trong trung tâm của chúng tôi lập tức chia sẻ kinh nghiệm dạy học của họ cho cô. Tôi cũng lập tức tặng cô một bộ Câu Chuyện Giáo Dục Đức Hạnh, có hơn 700 câu chuyện về các bậc thánh triết, cô cũng rất vui vẻ liền bắt đầu dạy.

Đúng lúc dạy đến chương Xuất Tắc Đễ, trong đó có một câu kinh văn là: “Kính chú bác, như cha ruột; kính anh họ, như anh ruột.” Cô giáo này vốn làm việc ở sân bay, cũng chưa từng học qua lớp đào tạo của trường sư phạm nào, nhưng bởi có tâm thiện này, có tâm yêu thương giáo dục này nên tự cô đã bỏ rất nhiều thời gian đi nghiên cứu xem câu này phải dạy như thế nào. Có rất nhiều tâm cảnh cần phải thông qua hành động, công hiến thực tế thì mới có thể cảm nhận được, cô đã mua một giỏ quả vải, sau đó trở về quê của mình dạy bọn trẻ học câu “kính chú bác, như cha ruột; kính anh họ, như anh ruột”. Cô nói với học sinh: Chúng ta học xong Nhập Tắc Hiếu thì đã hiểu người làm cha mẹ rất vất vả, khó nhọc, vì vậy chúng ta phải kính trọng cha mẹ của mình; đồng thời cha mẹ của người khác cũng rất vất vả, cũng rất khó nhọc, cho nên chúng ta đối với tất cả cha mẹ và trưởng bối, không chỉ cha mẹ của người khác mà tất cả những người

già cả đã từng cống hiến tuổi thanh xuân của họ cho xã hội này, chúng ta đều phải kính trọng họ. Cho nên “kính chú bác, như cha ruột; kính anh họ, như anh ruột”.

Giảng xong buổi học này, cô nói với học sinh: “Bây giờ chúng ta hãy mang số vải này đi biếu cho các trưởng bối trong thôn chúng ta. Khi mang biếu họ, các em phải thật lễ phép, phải hành lễ và hỏi thăm họ.” Bọn trẻ nghe xong rất vui mừng, chúng lập tức như ong vỡ tổ, chạy đi chạy lại trong thôn, làm cả thôn náo nhiệt cả lên. Cả thôn tràn đầy bầu không khí như thế nào? Bầu không khí kính lão tôn hiền, kính già yêu trẻ. Tin rằng mỗi vị trưởng lão, trưởng bối khi nhận được quả vải này, trong lòng nhất định rất vui mừng. Mà khi bọn trẻ nhìn thấy vẻ mặt vui mừng của trưởng bối thì nhất định sẽ in sâu vào tâm chúng, sau này khi chúng cung kính với người khác, chúng sẽ sanh tâm hoan hỷ. Sau ngày hôm đó, hôm sau cha cô gọi điện cho cô, ông nói với con gái, ông nói: “Con à, cả thôn mình có rất nhiều trưởng bối gọi điện thoại đến nhà mình, những vị trưởng bối này nói rằng những người con gái quê mình, sau khi gả đi thì chưa từng có ai lại yêu thương quê hương mình như vậy. Đã đi lấy chồng rồi mà còn quan tâm đến quê hương như vậy, cho nên những vị trưởng bối này đều rất cảm động.”

Thưa các bạn, trong lòng của cha cô ấy cảm thấy như thế nào? Cảm thấy lấy làm vinh dự, đây chính là “dưỡng chí của cha mẹ”. Cha cô lại nói tiếp với cô: “Con à, con có thể tìm thấy giá trị của cuộc sống, cha rất mừng cho con.” Thưa các bạn, hành vi này của người con gái mang lại niềm vui cho người cha là một ngày hay là hai ngày? Là vui trong bao lâu? Đó là sự an ủi cả đời, hoàn toàn không giống với chuyện chúng ta mang một túi đồ ăn ngon về cho cha mẹ ăn. Bởi vậy, khi chúng ta học tập “sáng phải thăm, tối phải viếng”, chúng ta phải khéo thể hội được, mở rộng sự quan tâm dành cho cha mẹ như vậy đến từng điều nhỏ nhất trong cuộc sống, mở rộng thành “dưỡng thân cha mẹ, dưỡng tâm cha mẹ, dưỡng chí cha mẹ”. Tốt rồi, tiết học hôm nay của chúng ta tới đây, cảm ơn mọi người!